

Prof. Molnár Tamás: Köztársaság és királyság

2015 április 11. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

Értékelés kiválasztása Még
nincs értékelve

Mérték

Míg sok országban a demokrácia fogalma körül dúl a vita, az a fogalom, amely ugyanilyen szóháborúskodást váltott ki a múlt században, a köztársaság, már annyira elfogadott, hogy az emberek általában fel sem figyelnek rá.

Vagy mégis, itt-ott. Francia barátaim jó százalékban *royaliste*-nak mondják magukat, a köztársaság esküdt ellenségei és a Comte de Paris-t akarják trónra tenni. Ugyanezek csodálkoznak, hogy Habsburg Ottót Ausztria vagy éppenséggel Magyarország nem hívja vissza, és titokban egy "danubiai" szuper monarchiáról álmodoznak - miután el?deik, pl. Clémenceau, [sic!] 1919-ben az osztrák-magyar birodalmat felrobbantották, tulajdonképpen saját maguk kárára is. De még egy brazil parlamenti képvisel? is vissza akarná helyezni régi trónjára a Braganca császári családot, és népszavazást követel, amely eltörölné a korrupció által sokszorosan megterhelt és megtépázott köztársaságot, mely a múlt század elején, szabadk?m?ves termekben született.

Írta: Prof. Molnár Tamás.

Ennek ellenére kevés kivétellel, a királyság lejáratta magát (Anglia, skandináv országok és Japán, Jordánia, Szaúd-Arábia még tartja magát), és a botrányok az els? családokban, mint a brit meg a monakói, valahogyan jelzik, hogy az immoralitás kikezdte már ?ket. Ez pedig el?jele lehet a kopásnak. A köztársaság tehát majdhogy univerzális, így alig akad gondolkodó és jogtudós, aki vizsgálná struktúráját és eredetét, létjogosultságát és változatait. Pedig érdemes lenne. Els?sorban annak megvilágításában, hogy a legnagyobb klasszikus gondolkodók, Platón, Arisztotelész, Cicero és a sztoikusok mind a királyság mellett tették le a voksukat, azt tekintve természetesnek, és irtózva a népi szuverenitástól, melyhez a köztársaság vezet, hiszen az ezerfej? nép nem lehet önmaga felett szuverén; ezt elképzelni annyit jelent, hogy minden polgár úr els?sorban önmaga fölött, hogy mindenki racionálisan gondolkodik és ura saját szenvedélyeinek. A király sem feltétlenül erényes ember, írja Pascal, és nem erényei miatt választják. De a civil háborút elkerülend? - már pedig ez a legnagyobb közbaj - a folytonosságot valahogy biztosítani kell. Ezt csak *egy ember* személyében lehet megtenni. A rossz király is jobb az anarchiánál. ? legalább a pártok fölött áll, tárgyilagosabb, mint az érdekeiket a közjó fölé helyez? pártok.

Ez nem az egyetlen argumentum a köztársaság ellen (melynek elnöke: Mitterand, Clinton, Göncz Árpád pártember, így részrehajló és terheli hivatalával a közjót). A szó maga kétféle államformát jelez, ezt gyakorta elfeledjük. Egyféle köztársaságot "klasszikusnak" mondhatunk. Ilyen volt Athén és Róma, a középkori Velence, kés?bb Genf, majd Svájc és az Egyesült Államok. Ezekben a királyság "külföldi", idegen volt, az etruszkok Rómában, az angol monarchia Amerikában, vagy egy olyan föderáció teremtette volt ?ket, amely kis méreténél fogva a nép uralmát hirdette zászlaján. A királyság itt, amennyiben az volt az eredeti forma, mint Athénban és Rómában, egy gyors felkelés által lett megdöntve, úgyhogy a krízist el tudták kerülni. Aiszkhülosz ad hírt nekünk tragédiáiban, hogyan történt ez Athénban, és Titus Livius számol be a történtekr?l Rómában. De nagyon érdekes megfigyelni, hogy mindkét esetben a békés átmenetet az is jellemzi, hogy a király (baszileosz, rex), föladván világi uralmát, vallásf? lett, és így legalább árnyékhatalma megmaradt. De az is jellemz?, hogy Periklészt hatalma tet?pontján azzal vádolták a demokraták, hogy vissza akarja állítani a királyságot saját hasznára, és hogy a római császárok alig tudtak ellenállni az *istenítés* kísértésének. Agrippina, Néró anyja arról álmodott, hogy fiát még magasabbra emelheti föl az isten-létrán, és a keleti szokások szerint a Nap fiának kiáltatja ki, a vele járó ceremóniákkal. Ebb?l láthatjuk, hogy a népek általában sohase felejtik el a politikai hatalom isteni eredetét, és ösztönösen ezt egy isten/emberi alakban képzelik el és kívánják megtestesülve látni.

Van tehát békés átmenet királyságból köztársaságba, és az így el?állt köztársaságok általában bels? békét teremtenek meg, mert fölszámolják a közjó terheit, és ez a f? dolog; nem ideológiára alapítják a továbbélést. Igaz, ezek a köztársaságok is egy elit uralmára számítanak: Rómában a szenátuséra, Velencében és Genfben keresked?-patríciusokéra, Amerikában puritán lelkészekre (északon) és ültetvényesekre (délen). Ez nem azt jelenti, hogy kés?bb nem indulnak az alsó osztályok e bástyák ostromára, de a patrícius réteg lassacskán, de fokozatosan kooptálja az alsó rétegek legjobbjait és hozzászoktatja ?ket az uralkodáshoz. (Ezt én az Egyesült Államokban figyeltem meg négy évtized folyamán: 1949-ben, kivándorlási évemben az angolszász nevek foglalták még el a magas állami állásokat: szenátor, bírák, tábornokok, kormányzók. Aztán az olasz, lengyel, német került az elitbe; manapság zsidók, japánok, mexikóiak, ázsiaiak, végül feketék.)

Van azonban egy másféle köztársaság i, melynek létrejötte és megszervezése nem ilyen spontán, történelmileg igazolható módon jelentkezik. Modellje az újkori filozófiában található, amely a monarchiát gondolkodásbeli botránynak tartja és felállítja a következ? egyenletet: a királyság, akár egyiptomi fáraó, akár inka, német-római császár, afrikai törzsf?nök vagy Reimsben koronázott francia uralkodó testesíti meg - valamiféle istenségt?l veszi eredetét. Ez a tiszta észnek ellentmond, márpedig a jól kormányzott res publica a polgárok racionálisan megvizsgált érdekein alapul. Az "isteni eredet" mögött irracionális és osztályönz? (f?leg klerikális) érdekek húzódnak meg, amelyeknek a további érdeke a tudományellenesség és a háborúk szítása. Mármost a tiszta és objektív ész mindenki tulajdona; ennek a ténynek politikai kifejezése a tanácsülés, a vita, a szerz?dés, a választás, és legfontosabb, tehát legracionálisabb kifejez?i a filozófusok, majd a XIX. századtól kezdve azok utódjai, a publicisták, ügyvédek, törvényhozók. A köztársaság - melynek feje lehet egy alkotmányos király mint szimbólum és

koncesszió a nép érzelmeinek - írja Kant és váltja valóra és intézményesíti Sieyès abbé, a francia forradalom igazi atyja - a megtestesült és konkretizált *ész* (rációt), amelybe nem vegyül sem szenvedély, sem érdek, sem valami transzcendentális, az emberek képzeletvilágában szerepl? hatalmasság, isten.

Elvárható az ész uralmától nemcsak a racionális szervezés: államban, családban, iskolában, parlamentben és pártéletben, s?t templomban is - hanem a külpolitikában szintén, vagyis a nemzetközi életben. Kant azt írja (így tud egy nagy gondolkodó tévedni!), hogy a polgárság és a filozófusok szolgálják tanácsokkal, miután ?k lesznek a domináns elemek a társadalomban és az államban, és ésszer?en fogják az államügyeket intézni, saját érdekükben, de ez az érdek összevág az emberiség általános érdekeivel. A f? érdek a vagyon megtartása és az ehhez elengedhetetlen béke. Márpedig a kett? együtt jár, hiszen a polgárok nem akarhatják elkótyavetyélni vagyonukat azzal, hogy haszontalan háborúkra készülnek, fegyvereket vásárolnak, ifjaikat föláldozzák. A béke tehát összefügg a racionálisan értett gazdasággal, ez pedig a republikánus államformával, ahol nem lesz többé kényúr király aki g?gjében háborút indítana. Ehhez a polgár-filozófusok túl józanok. De, teszi hozzá a königsbergi tanár, úgysem lesznek a jöv?ben háborúk, mert a köztársasági forma elterjedt a nagy országok között, és mindegyik a békére irányul. Így jön létre a világköztársaság, elengedhetetlen föltétele a világbékének - Kant esszéjének címe.

Prof. Molnár Tamás [1921-2010.]

Persze a német filozófus, kinek ismeretelméletére alapulnak azóta is a nyugati bölcselkedés vezet? szisztémái, bár örömmel fogadta a francia forradalmi eseményeket és annak atrocitásait - nem az új világbéke megszületésér?l volt szó? -, nem élte meg Napóleont és annak háborúit, melyekb?l a francia ipar és kereskedelem húzott óriási hasznot. Nem élte meg 1914-et sem, mikor is a német és francia szocialista pártok lelkesedve szavazták meg a háborús büdzsét, és nem élte meg a XX. század faji és vallási konfliktusait sem. A köztársasági államforma ennek ellenére az ? filozófiájából merített további bátorítást mint a racionális politikai mércéje. Ma már, Kant nevét aligha ismerve, minden új alkotmány, akár Afrikában, akár Dél-Amerikában vagy Oroszországban vitatják meg a honatyák és írják alá, abban a *hitben* veszi eredetét, hogy ezzel az *észt* szolgálja, amely ugyanaz a szudáni törzsnél, mint a kínai mandarinok köreiben és a lappföld tundráin. Ebben áll f?ként a 18. század racionalizmusának átkos hagyatéka: átkosnak mondható azért, mert a sokréteg?, sokszínezet?, gazdag és kiszámíthatatlan bels? élet? emberi lényt leredukálja az egyetlen racionalizmusra, csontvázzá faragja le és kizárólag egyféle államforma kereteibe próbálja beleilleszteni. Emlékezzünk a görög mitológia Prokrusztészére, aki látogatóit egy olyan ágyra fektette, ahol, ha a vendég tagjai az ágyon nem fértek el, azokat lenyeste.

Ilyen csonkítást végez a legtöbb modern ideológia, amennyiben arra kényszeríti az egyént, társadalmat és államot, hogy egy- és ugyanabban a keretben férjen el. A kanti érv az lehetne, hogy a tradicionális államforma, a monarchia, szintén egy "ideológiára" alapul: a király szeszélyére, önkényes ítéleteire, dinasztikus érdekekre, ennek

vagy annak az udvaroncnak vagy szeret?nek unszolásaira. Ez igaz, és ennek tömérdek példája van. Azonban a "tiszta ész" éppolyan tökéletlen tanácsadó államügyekben, mint a király kedvtelései. A köztársaság egyáltalán nem mentes az emberi hibáktól (Montesquieu már leírta, hogy melyek az egyikben, melyek a másikban él? ember erényei és hibái), ott is léteznek kedvencek és szeret?k, dinasztikus érdekek, ideológián alapuló ítéletek, és ugyanannyi háborúskodás, mint a monarchiában. A köztársaság polgári és filozófiai védelme nem jár több garanciával, mint mikor ezt a király tanácsosai intézik. Mennyivel kormányozta jobban Khomeini imám Perzsiát, mint a sah? Vagyis miért lett volna az iszlám köztársaság kevésbé "szeszélyes", mint a monarchia? Kant persze csak nyugati köztársaságokról beszél, valahogyan úgy, mint e félszázad marxistái, akik érve szerint, ha a kommunizmus a nyugati demokráciába lett volna beoltva, jobban viselkedett volna, mint ezt egy keleti despotizmusban tette.

A monarchiát alaposan és századokon át vizsgálták, Jean Bodint?l a XVI. században, az angol jogtudósokon keresztül, Charles Maurrasig, a XX.-ban. Voltak követ?i, hívei és ellenségei is b?ven, La Boétie-t?l Robespierre-ig és az amerikai Függetlenségi Nyilatkozat szerkeszt?iig. Valahogyan a köztársaság elkerülte századunkban ezt a sorsot, mi természetesnek vesszük, s?t, míg korunkban a demokrácia létjogosultsága még nemrég kérdéses volt, a köztársasági forma vitán felül találja magát. Egyébként az is említésre méltó, hogy a monarchia és a res publica bizonyos arányban vegyülni is képes. Maurras és mások a francia államot 1789 el?tt úgy jellemezték, hogy ez a köztársaságok gyülekezete volt, a királlyal mint f?vel. Másrészt, talán nincs olyan ideológia által létesített köztársaság, mely ne tartalmazna monarchikus elemeket. Az amerikai elnököt az angol királyságból átvett elemekkel gazdagították. Nem felejtem el de Gaulle köztársasági elnök sajtókonferenciáit az Élysée-palota dúsan díszített szalonjában, ahová valósággal bevonult, mint egy király, aki udvart tart, és egy pillantást sem vetett pódiuma két oldalán ül? miniszterei re, akik között pedig olyan híres emberek is voltak, mint André Malraux. De Gaulle csak olyan kérdésekre válaszolt, melyeket az újságírók el?zetesen el?terjesztettek és válaszait is el?re betanulta. Az egész "mutatvány" a fáraók és kínai császárok el?írt mozdulatlanságának jegyében foly le, mert a király merev, szemét sem lebbenti meg, akár egy szobor. De Gaulle pontosan három órakor lépett be és pontosan négykor távozott.

Charles André Joseph Marie de Gaulle [1890-1970.], "*Le Générale*".

Nem lehet ezek szerint azt mondani, hogy a királyság kihalt, hiszen ahogy a római császárok bizonyos fokig felújították a régmúlt etruszk királyságot és ceremóniát, úgy századunk egyes diktátorai is (ezt szemükre is hányták) fölidézték a monarchikus rendet, ceremóniát, még az építkezési ambíciókat is. A különbség természetesen óriási, els?sorban a király biztonságérzete és a diktátor aggodalmai között, hogy uralmát ledöntik. De nyilvánvaló, hogy a népekben tovább él a királyalak, s?t annak egyedüli, szakrális vonásai. Ezt mintegy megfoghatóan tapasztaltam vagy harminc évvel ezel?tt, az akkori Rodéziában, mikor a Matabele (zulu) törzsf?nök Joshua N'komo, vendége voltam egy decemberi délután. Órák hosszat beszélgettünk, függetlenségr?l, kommunizmusról, az angolok gyarmatosítási módszereir?l. Közben leszállt az afrikai nap, teljes sötétség lett a faluban. Házigazdám kikísért a verandára, ahol százszámra gyülekeztek a falu lakói. A b?römön éreztem ellenséges hangulatukat, percekig azt hittem, ez a vég, széjjeltépnek. N'komo ekkor súlyos karját vállam köré tette. Egy másodperc alatt b?römön éreztem a felenyhülést, mintha a barátság keresztülhullámzott volna a néma tömegen. Baráti kezek nyúltak felém, mind meg akarta szorítani az enyémet. Ellenségb?l barát lettem, mert a törzsf?nök megadta a jelt saját baráti gesztusával. A fekete tömeg az autómig kísért, még ott is egy tucattal fogtam kezet, egymás vállát veregetve. Tudtam, éreztem, hogy nincs mit?l félnem.

Rodézia, vagyis ma Zimbabwe önálló köztársaság. De a lelkek mélyében szakrális királyság maradt.

(1993)

www.regnumportal.hu - *A Flag Polgári Magazin partnere*

Tisztelt olvasók! Legyenek olyan kedvesek és támogassák "lájkukkal" a **Flag Polgári Magazin** facebook oldalát, a következ? címen: https://www.facebook.com/flagmagazin
- Minden "lájk számít, segíti a magazin m?ködését!

Köszönettel és barátsággal!
www.flagmagazin.hu]]>

Tisztelt olvasók!
Legyenek olyan kedvesek és támogassák "lájkukkal" a **Flag Polgári Magazin** Twitter oldalát a következ? címen: https://twitter.com/syracuse73. illetve a Facebook oldalát pedig az alábbi címen: https://www.facebook.com/flagmagazin
- Minden "lájk számít, segíti a magazin m?ködését!

Köszönettel és barátsággal!

www.flagmagazin.hu

Ajánló